

Ірина Панчук,
доктор філософських наук,
доцент кафедри філософії
Рівненського державного гуманітарного університету
ORCID:0000-0001-6301-4280
panchuk79@ukr.net
Оксана Чорна,
аспірантка кафедри філософії
Рівненського державного гуманітарного університету
ORCID:0009-0006-9951-1506
samsj4oki876@gmail.com

ПЕРЕМИШЛЬСЬКА ЄПАРХІЯ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НА ІЄРАРХІЧНОМУ РІВНІ

Перемишльська єпархія – це колишня церковно-адміністративна одиниця Греко-католицької церкви, що була утворена в XVII столітті. Після реорганізації Греко-католицької церкви в Польщі 1996 р. була реорганізована в архієпархію Перемишля та Варшави. У статті здійснено ретроспективний аналіз організаційної побудови Перемишльської єпархії ГКЦ на управлінсько-адміністративному рівні, що був побудований за ієрархічним принципом. Закцентовано увагу на тому, що друга половина XIX століття функціонування Перемишльської єпархії ГКЦ на ієрархічному рівні ознаменована роллю духовенства як активної суспільної сили, яке відіграло роль організатора громадсько-культурного життя, користувалося авторитетом серед населення і мало на останніх великий вплив. Зокрема, єпархія мала свою систему управління, на чолі якої стояв єпископ (у другій половині XIX – початку XX ст. на перемишльському владичому престолі перебувало сім єпископів) і при якому діяли колегіальні органи – капітула, консисторія, церковний суд.

Суспільне тло другої половини XIX ст., після «Весни народів» і заснування Головної Руської Ради, характеризується черговим етапом національного відродження, зростає національно-культурна свідомість українців. Для Греко-Католицької церкви це був період активних пошуків свого місця в суспільстві, у ході яких переоцінювались уявлення про громадські обов'язки, форми та методи релігійної діяльності. На території єпархії активізувалося культурно-просвітницьке життя: було відновлено Перемишльську капітулу; відкрито духовну семінарію, училища, школи, гімназійні інститути та благодійні товариства; побудовано інститути для дівчат, біблійні товариства «Єпархіяльна поміч», «Інститут вдів і сиріт по священниках», видавався щорічний єпархіяльний вісник.

Ключові слова: єпархія, деканат, єпископ, священник, капітула, консисторія та церковний суд.

Iryna Panchuk, Oksana Chorna. Diecezja przemyska Kościoła Greckokatolickiego w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku: specyfika funkcjonowania na poziomie hierarchicznym.

Eparchia przemyska to dawna jednostka kościelno-administracyjna Kościoła greckokatolickiego, która powstała w XVII wieku. Po reorganizacji Kościoła greckokatolickiego w Polsce w 1996 roku został on przekształcony w archidiecezję przemysko-warszawską. Artykuł zawiera retrospektywną analizę struktury organizacyjnej Diecezji Przemyskiej GCC na poziomie kierowniczym i administracyjnym, zbudowanej na zasadzie hierarchicznej. Zwrócono uwagę na fakt, że druga połowa XIX wieku funkcjonowania diecezji przemyskiej GCC na szczeblu hierarchicznym charakteryzowała się rolą duchowieństwa jako aktywnej siły społecznej, która

pełniła rolę organizatora życia publicznego i kulturalnego, cieszył się autorytetem wśród ludności i miał na nią wielki wpływ. W szczególności, eparchia posiadała swoją system zarządzania, na czele której stał biskup (w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku na przemyskiej katedrze zasiadało siedmiu biskupów), a funkcjonowały kolegialne organy - kapituła, konsystorz, sąd kościelny. Społeczne tło drugiej połowy XIX wieku, po „Wiosnie Ludów” i utworzeniu Głównej Rady Ruskiej, charakteryzuje się kolejnym etapem narodowego odrodzenia, rosną świadomość narodowo-kulturowa Ukraińców. Dla Kościoła Grekokatolickiego była to okres aktywnych poszukiwań swojego miejsca w społeczeństwie, w trakcie których przewartościowywano pojęcie obowiązków społecznych, formy i metody działalności religijnej. Na terenie eparchii aktywizowało się życie kulturalno-oświatowe: przywrócono kapitułę przemyską; otwarto seminarium duchowne, szkoły, instytucje gimnazjalne i stowarzyszenia charytatywne; wybudowano instytucje dla dziewcząt, towarzystwa biblijne „Eparchialna Pomoc”, „Instytut Dziewic i Sierot po Księżach”, publikowano coroczny eparchialny biuletyn.

Słowa kluczowe: eparchia, dekanat, biskup, ksiądz, kapituła, konsystorz i sąd kościelny.

Iryna Panchuk, Oksana Chorna. Przemyśl Diocese of the Greek Catholic Church of the Second Half of the 19th – early 20th century: Peculiarities of Functioning at the Hierarchical Level.

The Przemyśl eparchy is a former ecclesiastical and administrative unit of the Greek Catholic Church, which was formed in the 17th century. After the reorganization of the Greek Catholic Church in Poland in 1996, it was reorganized into the Archdiocese of Przemyśl and Warsaw. The article provides a retrospective analysis of the organizational structure of the Przemyśl Diocese of the GCC at the managerial and administrative level, which was built according to the hierarchical principle. Attention is focused on the fact that the second half of the 19th century of the functioning of the Przemyśl Diocese of the GCC at the hierarchical level was marked by the role of the clergy as an active social force, which played the role of an organizer of public and cultural life, enjoyed authority among the population and had a great influence on the latter. In particular, the diocese had its own management system, headed by a bishop (in the second half of the 19th – early 20th centuries, there were seven bishops on the throne of Przemyśl) and under which collegial bodies - the chapter, consistory, church court – operated. The social background of the second half of the 19th century, after the "Spring of Nations" and the foundation of the Main Russian Council, is characterized by another stage of national revival, the national and cultural consciousness of Ukrainians is growing. For the Greek Catholic Church, it was a period of active search for its place in society, during which ideas about public duties, forms and methods of religious activity were reevaluated. Cultural and educational life was intensified on the territory of the diocese: the Przemyśl Chapter was restored; open theological seminaries, colleges, schools, gymnasium institutes and charitable societies; institutes for girls, Bible societies "Eparchial Help", "Institute of Widows and Orphans for Priests" were built, an annual diocesan bulletin was published.

Key words: diocese, deanery, bishop, priest, chapter, consistory and ecclesiastical court.

Актуальність дослідження. Нині, у час найскладніших випробувань для України та її громадян, в умовах російсько-української війни, незаперечно важливою постає роль священнослужителя як морального авторитету, порадника, утішника. Нині еталонний образ священника поєднує фізичні (сила, витривалість), духовні (смирнення, терпіння, готовність до страждання, любов) та професійні якості. Така функціональність актуалізується впродовж останніх років, передовсім з початком неоголошеної агресією 2014 року та анексією Росією частини українських територій, а з 24 лютого 2022 року – широкомасштабним нападом Російської Федерації.

Історично склалося, що значна частина духовенства на українських теренах була суспільно активним прошарком населення. У цьому процесі, поза сумнівом, особлива роль належить священству Перемишльської єпархії, яке відіграло роль організатора громадсько-культурного життя, користувалося авторитетом серед населення й здійснювало на своїх вірян

великий вплив. Суспільне тло на західноукраїнських теренах другої половини XIX ст., після «Весни народів» і заснування Головної Руської Ради, характеризувалося черговим етапом національного відродження, зростом національно-культурної свідомості українців. Для Греко-Католицької церкви це був період активних пошуків свого місця в суспільстві, у ході яких переоцінювались уявлення про громадські обов'язки, форми та методи релігійної діяльності, ролі духовного лідера. Останній аспект фокусує увагу на важливій місії організатора та керівника церковного життя єпархії. У цьому контексті **метою дослідження** постає аналіз особливостей функціонування Перемишльської єпархії на ієрархічному рівні. Важливим хронологічним етапом розгляду такої функціональності постає друга половина XIX – початок XX століття, як час важливих соціополітичних трансформацій українського соціуму на західноукраїнських теренах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Окремі аспекти життєдіяльності Перемишльської єпархії означеного хронологічного відтинку розглядаються в працях Р. Делятинського, І. Назарка, І. Чорновола, В. Осадчого та інших дослідників.

Виклад основного матеріалу. Єпископ як повновладний глава духовенства церковно-адміністративного устрою стояв на чолі системи управління Перемишльської єпархії. Важливим елементом ієрархічного, адміністративно-управлінського рівня організаційної структури Перемишльської єпархії були колегіальні органи – капітула (основною функцією була допомога єпископові в управлінні єпархією та участь в урочистих релігійних церемоніях), консисторія та церковний суд [15, с. 92]. Діяльність Єпископських капітул ґрунтувалася на основі окремих статутів, які затверджувалися Римським Апостольським Престолом (статут Перемишльської Єпископської капітули був затверджений ще в 1786 році) [12, с. 450].

Відповідно до канонічно-правових документів капітула складалася із трьох категорій членів – «крилошан»: прелати (архипресвітер, архидиякон, кустош, схоластик), соборні та почесні. Члени капітули мали вирішальний голос при виборі єпископа-помічника, запрошенні на вакантну посаду генерального вікарія, призначенні постійних синодальних екзаменаторів, розв'язанні майнових питань. Згідно з багатьма канонічно-правовими документами (конкордат 1857 р., статuti капітул, рішення Львівського синоду 1891 р.) у Перемишльській єпархії кількісний склад капітули налічував сім чоловік. У різні роки крилошанинами Капітули були: Лев Кордасевич (1851–1857 рр.), Іван Трулицький (1857–1863 рр.), Антоній Юзичинський (1863–1865 рр.), Григорій Шашкевич (1865–1869 рр.), Ільницький Іван (1869–1871 рр.), Венедикт Літинський (1871–1882 рр.), Павло Матковський (1882 р.), Юліан Куїловський, який згодом став єпископом Станіславським, а 1899 р. митрополитом Галицьким (1882–1891 рр.), Кароль Волошинський (1884 р.), Мирон Подолинський (1884–1887 рр.), Констянтин Чехович (1887–1896 рр.), згодом єпископ Перемишльський, Іван Войтович (1890–1898 рр.), Михайло Мриц (1898 р.), Александр Зубрицький (1898–1912 рр.) та ін.

Крилошани переважно паралельно обіймали посади радників і референтів Єпископської консисторії, яка виконувала адміністративні функції (організовувала заміщення вакантних парафіяльних урядів), і членів Церковного суду в подружніх та дисциплінарних справах, котрий здійснював судочинство відповідно до приписів канонічного права.

Посади в Єпископській консисторії також поділялися на дві категорії: дійсні радники та референти. Крім того, до складу консисторії входили канцелярія, колегія просинодальних екзаменаторів і цензор релігійної літератури. Кількісний склад членів консисторії визначався пропорційно до складу капітули та інших поточних потреб і для Перемишльської єпархії налічував 15–20 чоловік [9, с. 34].

Радниками й референтами Єпископської консисторії в другій половині XIX – на початку XX ст. були Григорій Шашкевич, Лев Кордасевич, Іван Ільницький, Венедикт Літинський, Юстин Желеховський, Павло Матковський, Іван Яблонський, Юліан Куїловський, Кароль Волошинський, Мирон Подолинський, Михайло Мриць, Назар Чабан та ін. Формально

головою капітули, консисторії та церковного суду завжди вважався митрополит або єпископ-ординарій, який міг делегувати частину своїх прав членам указаних колегіальних органів.

Перемишльським єпископом у середині XIX ст. був Григорій Яхимович (1849–1860). Загалом йому припало завдання активної боротьби з полонофільством і москвофільством, яке запусало розгалужене коріння в Галичині. Він був редактором пастирських листів та меморіалів, навіть уже в часи реакції на знищення Унії в Росії та небезпеки апостазії в Галичині під натиском москвофільської пропаганди, коли поляки звинувачували українське духовенство в схильності до Москви і панславізму [8, с. 122]. Як Г. Яхимович вступив на митрополичий престол, свого поширення набула дискусія над так званим «азбучним питанням», що перемінилася в справжню «азбучну війну», зокрема, коли Австрійський уряд під впливом поляків намагався ввести латинську абетку в Галичині, а з тим і правопис.

Мовна війна між українцями та поляками тривала майже першу половину XIX ст. і загострилася тоді, коли губернатор Галичини Ф. Стадіон запропонував тодішньому єпископові-помічнику Г. Яхимовичу запровадити в Галичині латинську абетку. Після того, як він став митрополитом, це питання знову стало актуальним. Під впливом ідей російського професора Михайла Погодіна чимало інтелігенції почали схилитися до панрусизму у формі так званого галицького москвофільства. Секретар віденського міністерства освіти Йосиф Ірчек застосував до української мови чеський правопис і радив його прийняти українцям для кращого розвитку української літератури. Однак, митрополит Г. Яхимович заявив, що доти не обійме митрополичого престолу, доки уряд не занехає «какографії» [14, с. 182–1835]. Правління було змушене поступитися, а Г. Яхимович вступив на митрополичий престол.

Під час перебування на цій посаді Григорія Яхимовича (1860–1863) критичної точки досяг також спір між «обрядовцями» та «латинізаторами» [10, с. 64]. В. Осадчий зазначає, що обрядова боротьба підважила в частини галицького духовенства віру в самотність Греко-католицької церкви, передусім у її здатність протистояти польським впливам. Ініціаторам обрядового руху здавалося, що через повернення до уявних обрядових взірців вдасться підняти статус Унійної церкви [2, с. 536]. А оскільки ніхто в Галичині не мав уявлення про справжній стан православ'я в Російській імперії, а відтак більш-менш цілісної концепції реформ, то обрядові ініціативи відображали індивідуальне розуміння ситуації окремими священниками, були вибірковими, часто з наголосом на другорядних питаннях. По суті, ці ініціативи не мали прямого зв'язку з російським православ'ям. Такий симбіоз був швидше надуманий, накинутий тогочасною польською пресою, схильною в усіх діях греко-католицького кліру, спрямованих на пошуки ним самотності, бачити «схизму» й «москвофільство». У дійсності активність греко-католицьких обрядовців у 1860-х роках набула рис опозиційної течії, яка з «обрядових» аргументів, черпала насамперед енергію для ідеологічної боротьби з поляками [13, с. 704].

Наступним перемишльським владикою був Тома Полянський (1860–1869), який активно опікувався як політично-громадськими справами, так і культурними. За часів свого владцтва він багато зробив для рівноправ'я між греко-католиками й римо-католиками в Галичині. Після правління Яхимовича, котрий був лідером українського національного руху, номінація 66-річного Томи Полянського, прославленого активною підтримкою поляків, була холодно зустрінута в колах українських народовців м. Перемишля. Хоча за його владцтва в м. Перемишлі в 1865 р. відбувся перший Шевченківський концерт, на якому вперше прозвучала пісня «Ще не вмерла Україна», його вважають засновником першого українського театру у м. Львові.

Важливу роль у розвитку Перемишльської єпархії відіграв Йосиф Сембратович (1867–1870). Одразу після охоплення ним посади митрополита, на скликаній в себе нараді, він намагався узгодити непорозуміння між двома угрупованнями, які на той час мали великий вплив у Галичині – русофілами й народовцями. Однак народовці в листі до митрополита відкинули всі запропоновані ним концепції [5, с. 208]. Попри те, що його авторитет падав, він усе ж намагався боротися проти натиску польської шляхти в Галичині. Його протидія полягала

насамперед у організації товариств і братств тверезості, адже в цей час пияцтво неабияк нищило населення морально й матеріально.

Як віриліст, Йосиф Сембратович засідав у Сеймі, був членом Австрійської Палати Вельмож (1870–1882) і таємним радником імператора [16, с. 178]. У серпні 1873 р. він видав пастирський лист у справі перших безпосередніх виборів до Ради Панів.

Наступний владики Іван Ступницький (1872–1891). За його владицтва досягнув свого піку конфлікт з галицькими намісниками. Вони втручалися у внутрішні справи місцевої Церкви, від владики вимагали усувати священників з парафій за москвофільські переконання, усувати трираменні хрести й не лише з церковних бань, а й з цвинтарів. У 1877 р. отримав титул Помічника Папського трону, а в 1881 р. австро-угорський цісарський орден Залізної Корони II-го класу [4, с. 169].

За владицтва Івана Ступницького своєю діяльністю відзначився його помічник Юліан Сас-Куїловський (1890–1891). Останній мав власне розуміння ролі церкви в галицькому суспільстві. Намагаючись абстрагуватися від польських впливів і протистояти антиклерикалізмові радикалів, Куїловський зосередив увагу на виконанні душпастирських обов'язків священниками й на моральному удосконаленні вірних як на засобі збереження християнської моралі в галицькому суспільстві.

Уже у вересні 1891 р. єпископ Ю. Сас-Куїловський видав свій перший пастирський лист. У ньому він окреслив свої основні завдання: подавати здорове зерно євангельської науки, совісно виконувати духовні обов'язки. Також єпископ чіткіше вказав на обов'язки духовенства, особливо наголошуючи на особистому прикладі священників, організації різних церковних братств, вихованні молоді та боротьбі з невір'ям, вільнодумством і легковажністю. У зверненні «до Возлюблених Дієцезан» закликає вірних шанувати й слухатися влади церковної і світської, співпрацювати зі священниками [8, с. 261]. У листопаді 1896 р. Сас-Куїловський видав пастирський лист «Про братства тверезості», в якому роз'яснював правила вступу до братства та обов'язки його членів, а також наводив Статут братства тверезості Станіславівської єпархії, затверджений Апостольським Престолом загалом братства тверезості Станіславівської єпархії сприяли викоріненню в галицькому суспільстві, особливо на селі, такого соціального зла, як п'янство. Це цілком відповідало прагненням Юліана Сас-Куїловського сприяти зміцненню позицій церкви через піднесення релігійності народу.

У церковних питаннях єпископ Куїловський мав позицію «тихого обрядовця», який відстоював усталені церковні традиції та обряди й протистояв нововведенням, у політичних справах – він був послідовним монархістом. Його консерватизм, зокрема протидія запровадженню фонетичного правопису, був співзвучним з політичними позиціями галицьких русофілів.

Перед обранням його в митрополити польська преса вказувала, що нового владику не цікавить ні політика, ні народні справи, що він на руку лише москвофілам, проте краківська преса назагал уважала, що від нього не варто чекати чогось доброго для польського панування, бо краще мати покірних українців на чолі з митрополитом, а ніж такого, що є під впливом москвофілів. Звичайно, що самі москвофіли не приховували радості від такого вибору владики, пророкували кінець «ери С. Сембратовича – О. Барвінського». Християнські консерватисти не були втішені новопризначеним митрополитом. У часописі «Руслан» зазначилося, що він ніколи не виступав за або проти Ю. Сас-Куїловського, але знає, що останній, як єпископ, у Станіславові сприяв москвофільській пропаганді, і тому тепер вони бояться антиукраїнського наступу в Церкві [11, с. 48–50].

Отже, у діяльності Юліана Сас-Куїловського можна прослідкувати деякі ідеалістичні мотиви, однак, він висунув свою ідею пастирського служіння, яка стала наріжним каменем у всій його діяльності. Ця ідея, на думку Куїловського, передбачала невтручання в політику, лояльність до Австрійського Престолу й вірність католицькій Церкві. Усе це, на його переконання, повинно було зупинити зростання «невірства» й раціоналізму, поширення радикальних ідей у суспільстві, зміцнити позиції Церкви. Разом з тим ця ідея могла бути

зреалізована (і до певної міри так і здійснилося) через розвиток церковних (релігійних) товариств, благодійницьку діяльність, поширення католицької преси й книжок, канонічні візитації, пастирські листи і т. д.

У 1891 році перемишльським владикою став Юліан Пелеш (1891–1896). Будучи на посаді перемишльського єпископа активно боровся проти священників – москвофілів, – висвячував нових ієреїв, вихованих у душі українського патріотизму. Це саме він у 1892 р. висвятив молодого Андрея Шептицького [16, с. 170]. Для зміцнення ролі Церкви в галицькому суспільстві, єпископ Юліан ставив ряд завдань, котрі він висвітлив у пастирському листі «Про аудієнцію Станіславівської депутації в Його Величності Цісаря», а саме: виховувати вірних підданих для монарха й держави та зміцнювати зв'язки з Римською Церквою. Своєрідною «ідеологічною основою» для досягнення цих цілей було вдале поєднання «трьох патріотизмів»: австрійського (тобто австрофільство), римо-католицького (вірність Апостольській Столиці) і руського (вірність народові), кожен з яких знаходив конкретні прояви в діяльності єпископа Ю. Пелеша. Так, наприклад, австрофільство єпископа Ю. Пелеша проявилось в надсиланні делегації вдячності за створення Станіславівської Єпархії до Відня в травні 1886 р. як доказ того, що за Цісаря Франца Йосифа I було багато зроблено для жителів Галиччини. Вірність Апостольському Престолові єп. Ю. Пелеш розглядав як своєрідну духовну єдність католицьких Церков трьох різних обрядів (латинського, вірменського та руського) на основі визнання примату Папи. Така вірність Апостольському Престолові була яскраво засвідчена під час святкування 50-річчя ювілею священства Папа Лева XIII, коли єпископ Юліан видав з цієї нагоди цілу серію пастирських листів, а також здійснив паломництво до Риму на чолі єпархіяльної делегації. Саме на цій ідеологічній основі й розвивалася вся діяльність єп. Ю. Пелеша, спрямована на зростання авторитету Греко-Католицької Церкви в Галичині загалом [11, с. 23]. За його владцтва також відбулося перше паломництво вірних з Перемишльської єпархії до Риму [8, с. 234].

Будучи перемишльським єпископом, він також беручи за приклад римо-католицькі стандарти, запровадив чіткі взірці та правила ведення душпастирської документації та ієрархічних взаємин, звітності парохів перед правлячим архієреєм.

Наступним після Юліана Пелеша на владичий престол Перемишля сів Костянтин Чехович (1896–1916). Як Перемишльський єпископ, розвинув широку діяльність: у 1898 р. провів єпархіяльний синод, посвятив близько 100 церков, відвідав більше двадцяти деканатів. Він ознаменувався своєю будівничою діяльністю. Найперше – це Український Інститут для дівчат, Українська Духовна семінарія, Бурса святого Миколая, Народний Дім, Гімназіяльний Інститут, значно сприяв будівництву теперішньої Перемишльської духовної семінарії. З його ініціативи до Перемишля прибули Сестри Василіанки та Сестри Служебниці [6, с. 118]. За свою діяльність він отримав відзнаки: домовий прелат, сотрудник трону Папи, граф Риму, кавалер-рицар великого хреста ордену св. Гробу в Єрусалимі, ордену залізної корони II-го класу, таємний радник цісаря, член Палати Панів Райхсрату, посол Галицького Сейму. У 1912 р. був нобілітований цісарем Австро-Угорщини, отримавши лицарський титул [16, с. 191]. За громадсько-політичними поглядами єпископ Чехович був прихильником народовецької течії і противником русофільської.

Після смерті К. Чеховича вакантне місце обійняв останній сорок сьомий перемишльський єпископ Йосафат Коциловський. Ще під час навчання в м. Львові він поринув у світсько-політичне життя галицького українства, яке в організаційно-партійних програмах задекларувало найрадикальнішу ідею – національну самостійність. Це й «Академічне братство», «Академічна громада», товариство «Ватра», організація «Сокіл», яку невдовзі він і очолив. Незабаром товариство «Сокіл» захопила москвофільська більшість і Йосафат Коциловський зайнявся альтернативною організацією під назвою «Український сокіл». Відчуваючи розчарування в цивільній метушні, перервав студії і закінчив школу артилеристів у Відні, і як підпоручик 1900 р. був скерований на службу до Львівського гарнізону. Невдовзі покинув військову службу й за сприяння перемишльського єпископа

Костянтин Чеховича розпочав філософсько-теологічні студії в Римі (де здобув докторат філософії, теології; опанував німецьку, італійську, французьку й латинську мови). Теологічні студії закінчив у 1907 р. у Римі, згодом 9 жовтня того ж року, прийняв св. Тайну Священства. Незабаром був призначений віце-ректором і професором богослов'я Духовної семінарії в Станіславові.

8 листопада 1916 р. Австро-Угорський цісар іменував новим греко-католицьким перемишльським єпископом василіанського монаха о. Йосафата Коциловського, який очолював єпархію до встановлення комуністичної влади [16, с. 143].

Ще під час війни австрійська влада ув'язнила багато українських священників, підозрюючи їх у русофільських поглядах і відправила в заслання. Через це багато цивільних людей несправедливо опинилися в австрійських в'язницях. Новий єпископ розпочав справжню боротьбу з австрійським урядом у справі оборони своїх священників і вірних. Як колишній австрійський офіцер та особисто знайомий з цісарем Карлом I, єпископ Йосафат своїм заступництвом добився звільнення багатьох українських священників і цивільних людей.

Війна знищила майже цілу Перемишльську єпархію, багато церков було спалено та зруйновано. Щоб цьому трохи зарадити владика Йосафат ще перед закінченням війни згуртував усіх священників в організації «Єпархіяльна поміч». Мета цієї організації – згуртувати священників для допомоги парафіям і церквам, які зазнали руйнувань в часи війни. Велику увагу єпископ Йосафат приділяв не так відбудові церков, як відновленню духовного життя на парафіях. Тому вже в перші дні свого владичтва він доручив своїм священникам дбати про те, щоб вірні якнайчастіше приступали до Святих Тайн, наказав на кожній парафії заснувати «Апостольство Молитви» та інші церковні братства [14, с. 18].

Владика піклувався монашим життям своєї єпархії. Закладав школи, сиротинці, садочки якими завідували Сестри Служебниці та Сестри Василіанки. Він заснував нове згромадження Сестер Святого Йосифа, написав для них Правила та отримав визнання їх статусу з боку Апостольського Престолу. Сприяв творенню Марійських Дружин, які гуртували жінок та дівчат. У Перемишльській єпархії в скорому часі почала діяти Католицька Акція, для якої владика заснував у 1931 р. Єпархіяльний Інститут Католицької Акції.

Отже, на час владичтва Йосафата Коциловського припав важкий період, а саме період відбудови єпархії від воєнного лихоліття. Однак, він не лише зумів організувати священників і громадськість для відбудови храмів, але й доклався до духовного відновлення парафіян єпархії.

Висновок. Таким чином, управління єпархією відбувалося на основі чинного канонічного права, згідно з яким всю повноту влади зосереджував у своїх руках єпископ-ординарій. Адміністративні дорадчі органи безпосередньо регулювали життя єпархії. До них належали Єпископська консисторія, капітула та Церковний суд. Правлячі єпископи Греко-католицької церкви в досліджуваній хронологічній відтинку часу відігравали помітну роль у релігійному житті українського народу, сприяли розвитку освіти та культури. Їхня діяльність була спрямована на національно-культурне відродження та розвиток національної самосвідомості.

Окрім того, вони відновили перемишльську Капітулу; відкривали школи, ліцеї та інші навчальні заклади, зокрема й для підготовки духівників; видавали щорічний єпархіяльний вісник, публікували цінні пастирські послання та видавали шематизм Перемишльської єпархії з додатком про шкільництво та ін. Під керівництвом Перемишльської єпархії діяли різноманітні товариства, серед яких можна виділити «Єпархіяльна поміч», «Інститут вдів і сиріт по священниках» тощо. Поза сумнівом суспільно-політична, освітня, громадська та культурно-просвітницька діяльність духовних лідерів Перемишльської єпархії ГКЦ стала вагомим внеском у національно-визвольний рух українців західноукраїнських земель.

Список використаних джерел і літератури

1. Lechicki C. Pelesz (Pelesz) Julian. *Polski Słownik Biograficzny*. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1982. T. XXV. S. 57–571.
2. Osadzy W. *Święta Ruś: rozwój i oddziaływanie idei prawosławia w Galicji*. Lublin, 2007. 791 s.
3. Skruteń J. Czechowicz Konstanty. *Polski Słownik Biograficzny*. Kraków, 1937. T. IV. S. 311–312.
4. Stępień S. Stupnicki Saturnin Jan. *Polski Słownik Biograficzny*. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1982. T. XLV. S. 168–171.
5. Zięba A. Sembratowicz Józef. *Polski Słownik Biograficzny*. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1982. T. XXXVI. S. 207–212.
6. Білий Б. Нарис історії Перемиського єпископства східного обряду. *Перемиські Архієпархіяльні Відомості*. Перемишль: Archidiecezja Peremysko-Warszawska, 2006. Ч. 4. С. 79–93.
7. Блажейовський Д. Історичний шематизм Перемиської Єпархії з включенням Апостольської Адміністрації Лемківщини (1828-1939). Львів: Каменяр, 1995. 1008 с.
8. Великий А. З літопису Християнської України: в 9 кн. Рим; Львів: Місіонер, Кн. 8. 1976. 275 с.
9. Гайковський М. ГКЦ в часи митрополитування Андрея Шептицького. *Київська Церква*. 2001. № 2-3. С. 32–48.
10. Гаюк В. Галицькі митрополити. Львів: Логос, 1992. 186 с.
11. Делятинський Р. Історія Станіславської єпархії (1885–1900). Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2001. 96 с.
12. Лужицький Г. Українська Церква між Сходом і Заходом: нарис історії Української Церкви. Львів: Свічадо 2008. 640 с.
13. Мудрий М. Włodzimierz Osadczy. *Święta Ruś. Rozwój i oddziaływanie idei prawosławia w Galicji*. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Львів, 2010. Вип. 45. С. 699–707.
14. Назарко І. Київські і Галицькі Митрополити. Біографічні нариси (1590–1960). Торонто: Видавництво Отців Василіян, 1962. 271 с.
15. Пилипів І. В. Організаційна структура греко-католицької церкви в другій Речі Посполитій. *Інтелекція і влада*. 2013. Вип. 28. С. 86–98.
16. Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. Львів: Тріада плюс, 2010. 228 с.

References (translated & trahsliterated)

1. Lechicki, S. (1982). Pelesz (Pelesz), Julian [Pelesz (Pelesz), Julian]. *Polski Słownik Biograficzny*. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, XXV, 570–571 [in Polish].
2. Osadzy, W. (2007). *Święta Ruś: rozwój i oddziaływanie idei prawosławia w Galicji* [Holy Ruthenia: the development and impact of the idea of Orthodoxy in Galicia]. Lublin [in Polish].
3. Skruteń, J. (1937). Czechowicz Konstanty [Czechowicz Konstanty]. *Polski Słownik Biograficzny*. Kraków, IV, 31–312 [in Polish].
4. Stępień, S. (1982). Stupnicki Saturnin Jan [Stupnicki Saturnin Jan]. *Polski Słownik Biograficzny*. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, XLV, 168–171 [in Polish].
5. Zięba, A. (1982). Sembratowicz Józef [Sembratowicz Joseph]. *Polski Słownik Biograficzny*. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, XXXVI, 207–212 [in Polish].
6. Bilyi, B. (2006). *Narys istorii Peremyskoho yepyskopstva skhidnoho obriadu* [Essay on the history of the Eastern rite bishopric of Peremysk]. *Peremyski Arkhiieparkhiialni Vidomosti*. Peremysl: Archidiecezja Peremysko-Warszawska, 4, 79–93 [in Ukrainian].
7. Blazheiovskiy, D. (1995). *Istorychniy shematyzm Peremyskoi Yeparkhii z vkluchenniam Apostolskoi Administratury Lemkivshchyny (1828-1939)* [Historical scheme of the Przemyśl Eparchy with the inclusion of the Apostolic Administration of Lemkivshchyna (1828-1939)]. Lviv: Kameniar [in Ukrainian].
8. Velykyi, A. (1976). *Z litopysu Khrystyianskoi Ukrainy: v 9 kn* [From the Annals of Christian Ukraine: in 9 books.]. Rym; Lviv: Misioner, 8 [in Ukrainian].
9. Haikovskiy, M. (2001). *HKTs v chasy mytropolityvannia Andreia Sheptytskoho* [GCC during the time of Andrey Sheptytskyi as metropolitan]. *Kyivska Tserkva*, 2-3, 32–48 [in Ukrainian].
10. Haiuk, V. (1992). *Halytski mytropolity* [Galician metropolitans]. Lviv: Lohos [in Ukrainian].
11. Deliatynskiy, R. (2001). *Istoriia Stanislavskoi yeparkhii (1885–1900)* [History of the Stanislaw diocese (1885–1900)]. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria [in Ukrainian].
12. Luzhyskiy, H. (2008) *Ukrainska Tserkva mizh Skhodom i Zakhodom: narys istorii Ukrainskoi Tserkvy* [The Ukrainian Church between East and West: an outline of the history of the Ukrainian Church]. Lviv: Svichado [in Ukrainian].

13. Mudryi M. (2010). Włodzimierz Osadczy. Święta Ruś. Rozwój i oddziaływanie idei prawosławia w Galicji [Włodzimierz Osadczy. Holy Rus. The development and impact of the idea of Orthodoxy in Galicia.]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna*, 45, 699–707 [in Ukrainian].
14. Nazarko, I. (1962). Kyivski i Halytski Mytropolyty. Biografichni narisy (1590–1960) [Metropolitans of Kyiv and Galicia. Biographical Essays (1590–1960)]. Toronto: Vydavnytstvo Ottsiv Vasyliian [in Ukrainian].
15. Pylypiv, I. V. (2013). Orhanizatsiina struktura hreko-katolytskoi tserkvy v druhii Rechi Pospolytii [Organizational structure of the Greek Catholic Church in the Second Polish-Lithuanian Commonwealth]. *Intelihentsiia i vlada*, 28, 86–98 [in Ukrainian].
16. Chornovol, I. (2010). 199 deputativ Halytskoho seimu [199 deputies of the Galician Diet]. Lviv: Triada plus [in Ukrainian].

Статтю отримано 19.01.2023 року.

Прийнято до друку 02.03.2023 року.